

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА
«КНИЖКОВА ПАЛАТА УКРАЇНИ ІМЕНІ ІВАНА ФЕДОРОВА»

СУЧАСНІ ВИДАВНИЦТВА ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

МАТЕРІАЛИ
ПЕРШОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

(м. Одеса, 23-26 вересня 2014 р.)

Одеса
ОНУ
2014

УДК 655.41:378(08)
ББК 76.17я431
С 916

Редакційна колегія:

Л. Ф. Дьяченко,
Г. М. Плиса,
М. О. Подрезова,
Н. Г. Юргелайтіс

Відповідальний редактор

Л. Ф. Дьяченко

С 916 **Сучасні** видавництва вищих навчальних закладів : матер. Першої Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 23–26 верес. 2014 р.) / відп. ред. Л. Ф. Дьяченко ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Держ. наук. установа «Книжкова палата України ім. Івана Федорова». — Одеса : ОНУ, 2014. — 256 с. ISBN 978-617-689-091-1

Матеріали конференції присвячено проблемам систематизації та ідентифікації навчальних і наукових видань; організації та модернізації процесу підготовки студентів спеціальності «Видавнича справа та редагування»; видання електронних навчальних посібників як нового формату забезпечення навчального процесу, електронних наукових фахових видань; якісного оформлення наукових публікацій та ін.

Для науковців, спеціалістів у галузі видавничо-поліграфічної справи, студентів та усіх, хто цікавиться видавничою діяльністю ВНЗ.

УДК 655.41:378(08)
ББК 76.17я431

ISBN 978-617-689-091-1

© Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова, 2014

Вітальне слово
ректора Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова

Шановні учасники конференції, колеги!

Щиро вітаю Вас у стінах Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, який щойно вступив у рік підготовки до свого 150-річчя.

Важко переоцінити значення Першої Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні видавництва вищих навчальних закладів», метою якої є визначення стану та проблем видавничої діяльності вищої школи та пошук шляхів для їх удосконалення, а також обмін досвідом.

Перші сучасні видавництва у вищих навчальних закладах України, як відомо, з'явилися у 80-ті роки ХХ століття. На сьогодні власні поліграфічні підрозділи є у більшості ВНЗ.

Ступінь важливості та необхідності видавництв вищих навчальних закладів надзвичайно суттєва, враховуючи їх специфіку та унікальність (тісний зв'язок з авторами, оперативність, можливість видання незначним тиражем і т. п.). Саме в університетах та інститутах працюють освічені фахівці-автори, здатні генерувати цікаві і корисні ідеї, ділитися своїми знаннями і досвідом із студентами не лише на лекціях, але і створювати необхідну сучасну навчальну та наукову літературу, яка відображає тенденції часу, відповідає проблематиці вищої школи і відповідній професії.

Необхідність структурної перебудови видавничої справи в області учбової і наукової літератури позначилася досить давно внаслідок того, що наукова, учбова і довідкова книга принципово відрізняються від інших видів книжкової продукції.

Для університету важливо, щоб кожен викладач мав можливість оперативно видати власний підручник або посібник — учбовий або методичний, оскільки ці видання активно впливають на якість учбового процесу, сприяють реалізації наукового і педагогічного потенціалу.

Учбове книговидання, організоване на базі сучасної техніки, — досить складна сфера діяльності, що вимагає ухвалення нетривіальних рішень. Специфіка видавництва ВНЗ полягає ще і в тому, що основні тиражі навчально-методичної і наукової літератури мають головного замовника — свою наукову бібліотеку. У результаті вибудовується ланцюжок — автор (викладач ВНЗ) — своє видавництво — своя наукова бібліотека — студент, аспірант і т. д.

Не має сумніву в тому, що Ви, учасники конференції, зможете обговорити ці та інші нагальні питання видавничої діяльності вищих навчальних закладів нашої країни.

Бажаю успіхів у роботі конференції і втілення її плідних наслідків у Вашій повсякденній праці!

доктор політичних наук,
професор
І. М. Коваль

Подвижники університетської книги (передмова)

«...як частина університету, ім'я якого воно носить, видавництво є найважливішим підрозділом і покликано всіма силами сприяти виконанню задач університету і зміцненню його зв'язків із зовнішнім світом»

Артур Дж. Розенталь, директор видавництва Гарвардського університету

До появи перших європейських друкованих книг — 40-і роки XV століття найстарші університети — Падуанський і Болонський (Італія), Кембриджський і Оксфордський (Англія), Сорбонна (Франція) — нараховували майже двовікову історію.

Оцінивши можливість друкованого верстата в процесі навчання студентів, спілкування колег і суспільства в цілому, знайомство з новими ідеями і відкриттями, — університети стали обзаводитися власними видавництвами і друкарнями.

Історія науки свідчить, що до послуг університетських друкарень у різні роки зверталися і Галілео Галілей, професор (1592-1610 роки) Падуанського університету у Венеціанській республіці, професор Пізанського університету; і Ісаак Ньютон, професор (з 1667 року) Кембриджського університету в Англії. Цей список, що пронизує століття, можна продовжити, назвавши імена й інших великих учених минулого і видатних творців сучасної науки, чії праці друкувалися в університетських видавництвах і друкарнях і представлені в університетських бібліотеках. Так, з історії науки XX століття назвемо ім'я першої в історії французької вищої школи жінки, яка отримала професорську кафедру в Сорбонні у 1906 році, лауреата двох Нобелівських премій (1903 і 1911 років) Марії Склодовської-Кюрі.

І сьогодні, у добу комп'ютеризації, педагогічна і наукова діяльність в університетах невіддільна від друкованого слова — видавничої діяльності.

Видавництва вищих навчальних закладів мають ряд переваг перед іншими книговидавцями. Невеликі компактні колективи цих видавництв напряму пов'язані з авторами. Організаційна і територіальна близькість видавництва, викладачів і наукових співробітників створює творчу атмосферу і надає великі можливості для розкриття інтелектуального і естетичного рівня друкованої продукції.

Хочеться підкреслити, що науково-технічні вузівські видавництва створюються не з метою особистого збагачення, а для забезпечення вчених, фахівців і студентів необхідною літературою: підручниками, методичними посібниками, курсами лекцій, збірниками наукових праць, монографіями і науковими журналами, матеріалами конференцій і т. д.

Специфіка вузівського видавництва полягає ще й у тому, що основні тиражі навчально-методичної і наукової літератури мають головного замовника — наукову бібліотеку.

Співдружність видавництва і бібліотеки здатна зібрати воєдино і зберегти на довгі роки праці вчених вищих навчальних закладів, спростити доступ до друкованих праць викладачів для студентів, аспірантів і фахівців.

Взагалі, видавнича діяльність в університетах — цілий світ інтересів авторів і читачів, редакторів, дизайнерів і поліграфістів, бібліотекарів і фахівців з комп'ютерів.

Видання навчальної та наукової книги має свої особливості — складніше набір та верстка (формули, графіки, схеми, таблиці тощо), коректура та редагування (термінологія), невеликі тиражі, нерентабельна діяльність та інше.

В Україні видавництва вищої школи функціонують вже досить давно. Так, у Київському університеті імені Тараса Шевченка редакційно-видавничий відділ був створений у 1977 році. Зараз це — видавничо-поліграфічний Центр «Київський університет». Видавництва Львівського і Харківського університетів існують більше десяти років.

В Одесі з 1980 року працює видавництво Національного морського університету, досить тривалий час існують видавництва Академії зв'язку імені О. С. Попова, політех-

нічного і медичного університетів, Одеської національної морської академії та інші.

У 2014 році Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, а саме, видавництво «Одеський національний університет» разом з Державною науковою установою «Книжкова палата України імені Івана Федорова» ініціювали проведення в Одесі 23-26 вересня Першої Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні видавництва вищих навчальних закладів».

Мета проведення конференції — обговорення: законодавчих і нормативних документів з питань видавничої діяльності; основних аспектів оформлення вихідних відомостей у виданнях; порядку надання міжнародного стандартного номера книги в Україні. Важливе також обговорення проблем видання електронних навчальних посібників як нового формату забезпечення навчального процесу, електронних наукових фахових видань, зокрема, проблем їх реєстрації та зберігання.

Видавнича справа — багатогранна професія (редагування, коректура, верстка, дизайн, друк та ін.) і важливість підготовки кадрів за цією спеціальністю у навчальних закладах України безсумнівна і теж підлягає обговоренню та дискусії.

Безумовно, у учасників конференції за межами обговорення залишилось багато питань. Я вдячна всім, хто словом і справою наповнили змістом та своїми професійними і дружніми емоціями ідею проведення конференції, а після її закінчення запропонували проводити такі конференції регулярно.

Я особливо вдячна своїм університетським колегам, які підтримали ідею організації конференції й на всіх рівнях надавали допомогу в її проведенні. Це чудово, коли раптом усвідомлюєш, що навколо тебе стільки людей, небайдужих до твоєї справи.

Н. Г. Юргелайтіс,
*начальник редакційно-видавничого відділу Одеського
національного університету імені І. І. Мечникова*

Організаційний комітет конференції

І. М. Коваль — ректор Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, доктор політичних наук, професор, голова оргкомітету;

М. І. Сенченко — директор Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова», доктор технічних наук, професор, співголова оргкомітету;

В. О. Іваниця — проректор, доктор біологічних наук, професор, заступник голови оргкомітету;

В. М. Хмарський — проректор, доктор історичних наук, професор, заступник голови оргкомітету;

М. О. Подрезова — директор Наукової бібліотеки ОНУ, заступник голови оргкомітету;

Н. Г. Юргелайтис — начальник редакційно-видавничого відділу ОНУ, заступник голови оргкомітету;

Л. Ф. Дьяченко — провідний редактор редакційно-видавничого відділу ОНУ, кандидат біологічних наук, відповідальний секретар оргкомітету.

Члени оргкомітету:

Г. М. Плиса — зав. відділу державної стандартизації Книжкової палати України;

І. О. Погореловська — зав. відділу Міжнародної системи стандартної нумерації книг Книжкової палати України;

О. В. Полещикова — зав. відділу рідкісної книги і рукописів Наукової бібліотеки ОНУ, кандидат історичних наук;

О. В. Суровцева — заст. директора з загальних питань Наукової бібліотеки;

Т. М. Шевченко — зав. кафедри видавничої справи та редагування факультету журналістики ОНУ, кандидат філологічних наук, доцент;

Д. В. Іваниця — провідний фахівець редакційно-видавничого відділу;

О. І. Карлічук — фахівець II категорії редакційно-видавничого відділу;

А. М. Михайлуца — редактор редакційно-видавничого відділу;

В. Д. Слюсаренко — фахівець редакційно-видавничого відділу.

Резолюція
Першої Всеукраїнської
науково-практичної конференції
«Сучасні видавництва вищих навчальних закладів»

Конференція відбулась у м. Одесі на базі Одеського національного університету імені І. І. Мечникова з 23 по 26 вересня 2014 р. під патронатом Міністерства освіти і науки України і проводилася спільно з Державною науковою установою «Книжкова палата України імені Івана Федорова» (м. Київ).

Конференція, пов'язана з видавничою діяльністю вищих навчальних закладів, в Україні проводилася вперше.

Мета проведення заходу — визначення стану і проблем видавничої діяльності вищих навчальних закладів та пошук шляхів її удосконалення, а також обмін досвідом фахівців у галузі видавничої справи.

У роботі конференції взяли участь 120 представників вищих навчальних закладів і виробничих установ Києва, Харкова, Дніпропетровська, Полтави, Запоріжжя, Кіровограда, Херсона, Одеси. У рамках заходу було заслухано та обговорено понад 20 доповідей та проведено чотири майстер-класи. У роботі конференції активну участь брала молодь, у тому числі й студенти факультету журналістики ОНУ імені І. І. Мечникова, переважно ті, хто навчається за спеціальністю «Видавнича справа та редагування».

Програма конференції охопила широкий спектр проблем, пов'язаних із видавничою діяльністю вищих навчальних закладів України, а саме: проблеми щодо видання електронних навчальних посібників як нового формату забезпечення навчального процесу, електронних наукових фахових видань, зокрема, проблеми їх реєстрації та зберігання; систематизації та ідентифікації навчальних і наукових видань; якісного оформлення наукових публікацій; організації та модернізації процесу підготовки студентів спеціальності «Видавнича справа та редагування», особливості верстання наукової літератури тощо.

Конференція відзначила також особливу користь від проведення майстер-класів щодо оформлення відповідно до положень національних стандартів України вихідних відомостей у періодичних та неперіодичних виданнях, а також щодо проблемних питань міжнародної стандартної нумерації видань.

Заслухавши та обговоривши доповіді, учасники заходу дійшли висновку про актуальність та методологічну й наукову вагомість проблематики науково-практичної конференції, своєчасність винесення на фахове теоретичне обговорення її основних тематичних напрямів.

Науковці висловили задоволення можливістю творчого обговорення та фахової полеміки з питань наукової, видавничо-поліграфічної та викладацької діяльності у сфері видавничої справи.

Учасниками заходу прийнято рішення звернутися з проханням до Держкомтелерадіо України розробити нормативи щодо редакційної та видавничої діяльності.

Вони також переконані у доцільності проведення заходів, присвячених видавничій діяльності вищих навчальних закладів, кожні два роки.

Оргкомітет

***Перелік
навчальних закладів та установ,
які взяли участь у конференції***

- Видавництво-типографія ООО ВМВ, м. Одеса
- ВНЗ Університет економіки та права «Крок», м. Київ
- ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»
- Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. А. Лазаряна
- Європейський університет, м. Київ
- Запорізька державна інженерна академія
- Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка
- Київський національний університет імені Тараса Шевченка
- Класичний приватний університет, м. Запоріжжя
- Компанія «Коніка Мінолта Україна»
- Національна юридична академія, м. Одеса
- Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ
- Одеська державна академія будівництва та архітектури
- Одеська національна академія зв'язку імені О. С. Попова
- Одеська національна академія харчових технологій
- Одеський національний морський університет
- Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
- Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського
- Придніпровська державна академія будівництва та архітектури, м. Дніпропетровськ
- ПП «Фенікс», м. Одеса
- Університет банківської справи НБУ, м. Київ
- Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президенті України
- Херсонський державний університет

Зміст

Вітальне слово ректора Одеського національного університету імені І. І. Мечникова	3
Подвижники університетської книги (передмова).....	5
 М. І. Сенченко Еволюція книжкової сфери: минуле і сучасність.....	8
 Г. О. Гуцол Державна бібліографічна реєстрація та статистичний облік видань вищих навчальних закладів України: соціально-комунікативний аспект	18
 Г. М. Плиса Аналіз дотримання положень нормативних документів суб'єктами видавничої справи у книжкових виданнях: стан оформлення вихідних відомостей	27
 М. О. Подрезова Наукова бібліотека у видавничій діяльності класичного університету.....	40
 І. О. Погореловська Ідентифікація видань як чинник оптимізування комунікації книги в інформаційному просторі.....	56
 В. Т. Поляков Аналіз функціонування системи обов'язкового примірника видань України	73
 М. І. Женченко Електронно-бібліотечні системи як альтернативна модель цифрової дистрибуції освітнього контенту (зарубіжний досвід).....	82

Я. В. Прихода Місія університету і місія його видавництва	90
А. О. Бессараб, І. Ю. Антоненко, В. І. Семенець Електронне книговидання як новий формат забезпечення навчального процесу у вищих навчальних закладах	99
Т. М. Шевченко Особливості підготовки студентів спеціальності «Видавнича справа та редагування» в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова	116
В. Г. Витвицкая Эстетика научной книги (из практики работы в вузовском издательстве)	123
Г. П. Євсєєва Основні вимоги до якісного оформлення наукових публікацій (на прикладі публікацій наукового збірника «Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури»).....	129
Г. П. Бахчиванжи Шифр зберігання видання — необхідний елемент вихідних відомостей	146
О. О. Порпуліт Сучасна редакторська модель опрацювання студентських періодичних видань.....	157
Т. А. Колесникова, А. И. Миргородская Реализация научно-издательской модели в научно-технической библиотеке ДНУЖТ.....	167
Н. І. Білик «Імідж сучасного педагога» як інформаційний партнер шкіл новаторства керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників.....	186

А. Ф. Коваленко Особливості друкованої продукції одеського самвидаву 60-80 років ХХ століття.....	199
Ю.О. Набхан Особливості визначення класифікаційних індексів для видань...	208
Р. Я. Ріжняк Еволюція наукового забезпечення трансформації бібліотек вищих навчальних закладів України у сучасні інформаційні центри	220
М. І. Слюсаренко Творчі здобутки М. Хвильового — редактора.....	231
Д. Н. Белявцев, А. В. Глушенко Новые способы развития и модернизации учебно-научной деятельности современных высших учебных заведений. Современный издательско-полиграфический центр как основа совершенствования сопровождения учебного процесса.....	237
Організаційний комітет конференції	242
Резолюція Першої Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні видавництва вищих навчальних закладів».....	243
Перелік навчальних закладів та установ, які взяли участь у конференції	245
Фотоісторія.....	247